

12.6.2019

EOAK/526/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Sarja

HUOMAUTUKSEN ANTAMINEN OPISKELIJALLE

1 KANTELU

Kantelija pyysi oikeusasiamiestä tutkimaan yliopiston menettelyn kirjallisen huomautuksen antamisessa. Kantelija katsoi, ettei häntä ollut kuultu asianmukaisesti asiaa käsiteltäessä.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Asiakirjoista ilmeneviä tietoja

3.1.1 Kirjallisen huomautuksen sisältö

Yliopiston matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta oli antanut 20.11.2017 kantelijalle kirjallisen huomautuksen epäasiallisesta käytöksestä opettajaa kohtaan. Päätöksestä ilmenee muun muassa seuraavaa.

Opintojakson opettaja oli ilmoittanut 7.10.2017, että kantelija oli kokenut opettajan kohdelleen häntä epäasiallisesti opintojaksoon kuuluvien laskuharjoitusten suorittamisessa. Opintopäällikkö oli esittänyt kantelijalle 18.10. kutsun tulla keskustelemaan tilanteesta, mutta kantelija oli kieltäytynyt kutsusta ja toimittanut vastauksensa yhteydessä kopion opettajan kanssa sähköpostitse käymästään keskustelusta. Viestiketjun perusteella oli mahdollista muodostaa käsitys tapahtumien kulusta. Lisäksi opintopäällikkö oli saanut opintojakson opettajalta lisäselvityksen tapahtumista.

Aineiston perusteella opettaja oli opintojakson alussa käynyt läpi kurssin sisällön vaatimukset, suoritustavan ja arviointimenettelyn. Lisäksi opettaja oli täsmentänyt laskutehtävien suoritusmerkintöihin liittyvää menettelyä kantelijalle sähköpostitse 9.10. Suoritusmerkintöjen antamisessa oli noudatettu opintojakson alussa ilmoitettua menettelyä ja kantelijan kohdalla suoritusmerkintöjen poistaminen oli ollut perusteltua. Samaa menettelyä oli sovellettu tasapuolisesti kaikkiin osallistujiin, eikä menettely ollut asettanut kantelijaa epäedulliseen asemaan muihin opiskelijaan nähden.

Aineiston perusteella opettaja oli menetellyt tilanteessa asianmukaisesti, eikä muilta kurssille osallistuneilta ollut saatu vahvistusta sille, että hän olisi syyllistynyt aggressiiviseen/väkivaltaiseen käytökseen kantelijaa kohtaan. Sen sijaan kantelijan toimittamasta viestiketjusta kävi ilmi, että kantelija oli käyttäytynyt epäasiallisesti opettajaa kohtaan. Viesteissä käytetty kieli oli epäasiallista ja loukkaavaa. Lisäksi kantelija oli esittänyt voimakkaita syytöksiä opettajan työsuorituksesta ja käytöstä kohtaan ilman perustelua. Kriittisen palautteen antaminen on sallittua, mutta se tulee esittää asiallisesti ja palautteen tulee perustua tosiasioihin.

Opettaja oli perustellusti huomauttanut kantelijalle, ettei tämän kielenkäyttö ja toiminta ollut hyväksyttävää. Kantelija oli kuitenkin sen jälkeen jatkanut epäasiallista viestintää, vaikka hän oli ollut tietoinen toimintansa kielteisistä vaikutuksista. Tämän takia tiedekunta katsoi kantelijan toimineen tarkoituksellisesti ja antoi kantelijalle kirjallisen huomautuksen epäasiallisesta käytöksestä opettajaa kohtaan.

Päätöksessä tuotiin myös esiin, että yliopistossa sekä opiskelijoilla että henkilökunnalla on oikeus työskennellä ilman häirintää ja kantelijalla on opiskelijana velvollisuus noudattaa järjestystä ja välttää muihin kohdistuvaa epäasiallista kohtelua. Kantelijan tulee lopettaa välittömästi sekä perättömien syytöksien esittäminen että epäasiallisten viestien lähettäminen opettajalle. Mikäli kantelija ei muuta käytöstään, tiedekunta ilmoitti käynnistävänsä yliopistolaisissa mainitut kurinpitotoimet. Mikäli kantelija koki, että muut opiskelijat käyttäytyvät häntä kohtaan uhkaavasti tai epäasiallisesti, kantelija voi ottaa yhteyttä hyvinvointisuunnittelijaan. Esteettömyyssuunnittelija puolestaan auttaa erityisjärjestelyihin liittyvissä asioissa. Kaikista opetukseen liittyvistä erityisjärjestelyistä tulee aina sopia kirjallisesti, ja prosessi käynnistyy siten, että kantelija ottaa yhteyttä esteettömyyssuunnittelijaan.

3.1.2 Yliopiston selvitys

Selvityksessä todetaan muun muassa, että hallintolaki velvoittaa yliopistot noudattamaan hyvän hallinnon periaatteita, joista keskeisimpiä on toisen osapuolen kuuleminen ennen päätöksentekoa. Hallintolaki velvoittaa yliopistoja myös antamaan opiskelijalle neuvoja hallintoasioissa. Kantelijan tapauksessa yliopisto oli parhaansa mukaan pyrkinyt kuulemaan kantelijaa prosessin aikana. Tiedekunnan opintopäällikkö oli lähettänyt kantelijalle 18.10.2017 sähköpostilla seuraavan kutsun tulla keskustelutilaisuuteen:

"Olen saanut tietooni, että sinulla ollut erimielisyyttä - - -kurssin opettajan kanssa. Tällaisissa tapauksissa yliopiston menettelytapana on, että ulkopuolinen henkilö selvittää tapahtumien kulun keskustelemalla kaikkien osapuolten kanssa ja pyrkii löytämään asialle ratkaisun. Tuletko keskustelemaan tilanteesta minun ja tiedekunnan varadekaanin kanssa ensi viikon torstaina 26.10. klo 14.00. Huoneeni löytyy matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan opintotoimistosta - - -. Huoneen numero on - - -. Voit halutessasi ottaa tapaamiseen mukaan tukihenkilön."

Kutsu lähetettiin sähköpostilla, koska opiskelijan kanssa oli muutenkin asioitu sähköpostitse. Mikäli ei olisi voitu varmistua, että sähköposti oli mennyt perille, opiskelijalle olisi lähetetty kutsu postitse ja tarvittaessa saantitodistuksella varustettuna. Opiskelijalle kerrotaan aina myös mahdollisuudesta ottaa mukaan hänen itse valitsemansa tukihenkilö, jotta voitaisiin mahdollisimman paljon lievittää opiskelijan tällaisissa hallintoprosesseissa helposti epätasa-arvoiseksi kokemaa neuvotteluasetelmaa.

Kantelija vastasi viestiin 23.10. mutta kieltäytyi tulemasta keskustelutilaisuuteen. Hänellä oli siten mahdollisuus kommentoida asiaa sähköpostilla, ja hän toimittikin asiaan liittyvää aineistoa. Yliopiston mukaan kantelijan kuuleminen oli järjestetty asianmukaisesti ja siinä oli muutenkin pyritty mahdollisimman hyvin selvittämään opiskelijan näkemys ennen päätöksentekoa.

3.2 Oikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan 2 momentin mukaan lailla.

Yliopistolain 30 §:n 1 momentin mukaan yliopistossa ja ylioppilaskunnassa sovelletaan hallintolaisia niiden hoitaessa julkista hallintotehtävää.

Yliopistolain 41 a §:n 1 momentin mukaan opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Yliopisto voi 2 momentin mukaan hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut järjestysmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä yliopistoyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. Edellä 2 momentissa tarkoitetuissa järjestyssäännöissä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan 3 momentin mukaan antaa yliopistoyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa yliopiston omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta yliopiston tiloissa ja sen alueella.

Yliopistolain 45 §:n 1 momentin mukaan opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän: 1) häiritsee opetusta; 2) käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti; 3) menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo yliopiston järjestystä; 4) kieltäytyy 43 d §:ssä tarkoitetun huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä; taikka 5) on 43 d §:ssä tarkoitetun selvityksen perusteella käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt.

Hallintolain 6 §:n mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Hallintolain 31 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Asianosaisen on 2 momentin mukaan esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Asianosaisen on muutoinkin myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen.

Hallintolain 34 §:n 1 momentin mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Asian saa 2 momentin mukaan ratkaista asianosaista kuulematta, jos: 1) vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti perusteettomana; 2) asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista; 3) asia koskee hakijan ominaisuuksien arviointiin perustuvan edun myöntämistä; 4) kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle; tai 5) hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista tai kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Hallintolain 36 §:n mukaan asianosaiselle on ilmoitettava kuulemisen tarkoitus ja selityksen antamiselle varattu määräaika. Kuulemisesta koskevassa pyynnössä on tarvittaessa yksilöitävä, mistä seikoista selitystä pyydetään. Asianosaiselle on toimitettava kuulemisen kohteena olevat asiakirjat alkuperäisinä tai jäljennösinä taikka varattava muutoin tilaisuus tutustua niihin.

3.3 Arviointi

Kyse ei nyt ole ollut yliopistolain 45 §:n mukaisesta opiskelijan kurinpidosta ja siihen liittyvästä menettelystä, jossa seurauksena voi olla muun muassa kirjallinen varoitus. Yliopistolaissa ei erikseen säädetä kirjallisen huomautuksen antamisesta opiskelijalle, kuten ei säädetä myös-

kään esimerkiksi virka- ja palvelussuhdetta koskevassa lainsäädännössä työnjohdollisesta huomautuksesta virkamiehelle tai työntekijälle. Huomautuksen antamisen – niin kirjallisen kuin suullisenkin – on kuitenkin vakiintuneesti katsottu olevan näissä yhteyksissä mahdollista. Hallintolain 6 §:n oikeusperiaatteisiin kuuluu muun muassa suhteellisuusperiaate eli viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Tämän perusteella kirjallisen huomautuksen antaminen myös opiskelijalle on mielestäni mahdollista, koska se on kurinpitomenettelyä lievempi ohjauksellinen keino puuttua opiskelijan epäasiallisena pidettyyn käytökseen tai muuhun toimintaan. Samalla sillä voidaan antaa opiskelijalle ohjausta siitä, mihin vastaavanlainen toiminta voi jatkossa johtaa, eli mahdolliseen kurinpitomenettelyyn.

Perustuslain 21 §:n vaatimus asian asianmukaisesta käsittelystä koskee myös kirjallisen huomautuksen antamisen menettelyä. Siihen kuuluvat soveltuvin osin muun muassa hallintolain 6 §:n mukainen luottamuksensuojan periaate eli se, että viranomaisen toimet suojaavat oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia, 31 §:n 1 momentin mukainen asian riittävä ja asianmukainen selvittäminen, 34 §:n 1 momentin mukainen kuulemistilaisuuden varaaminen asianosaiselle ja 36 §:n mukainen kuulemisen tarkoituksen ilmoittaminen ja sen yksilöiminen tarvittaessa, mistä seikoista selitystä pyydetään.

Käytettävissäni olleen aineiston perusteella asia oli tullut vireille siten, että opintojakson opettaja oli ilmoittanut kantelijan kokemasta epäasiallisesta kohtelusta, minkä johdosta opintopäällikkö oli kutsunut kantelijan keskustelemaan tilanteesta. Keskustelutilaisuutta koskevasta kutsusta ei ole pääteltävissä, että kyse olisi ollut muusta kuin kantelijan kuulemisesta asian selvittämiseksi. Mielestäni kantelijalle oli kutsun perusteella voinut aiheellisesti muodostua luottamus siihen, että kyseessä on hänen kokemansa epäasiallisen kohtelun selvittämiseen tähtäävä kuuleminen. Asian käsittelyn luonne oli käsitykseni mukaan kuitenkin olennaisesti muuttunut sen jälkeen, kun kantelija oli kieltäytyessään edellä mainitusta kutsusta lähettänyt opintopäällikölle viestiketjun opettajan kanssa käymästään yhteydenpidosta. Lisäksi opintopäällikkö oli saanut opintojakson opettajalta lisäselvityksen tapahtumista.

Edellä todetun perusteella kantelijan esiin nostama – ja opettajan edelleen välittämä – kokemus epäasiallisesta kohtelusta olikin lopulta johtanut paitsi opettajan toiminnan arviointiin myös kantelijalle itselleen annettuun kirjalliseen huomautukseen epäasiallisesta käytöksestä. Tähän nähden asian asianmukaiseen käsittelyyn olisi mielestäni kuulunut, että kantelijalle olisi erikseen vielä varattu tilaisuus tulla kuulluksi siitä, että myös hänen oma käytöksensä voi tulla kyseisessä menettelyssä arvioitavaksi.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen yliopiston rehtorin tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.